

Vladimir Bukovskij
MOSKEVSKÝ PROCES

Vladimir Bukovskij
Moskevský proces

VOLVOX GLOBATOR

Vladimir Bukovskij

Moskevský proces

Translation © Milan Dvořák

Copyright © Vladimir Bukovskij

ISBN 978-80-87912-17-1 (Ústav pro studium totalitních režimů)

ISBN 978-80-7511-108-1 (Volvox Globator)

ISBN 978-80-7511-109-8 (epub)

ISBN 978-80-7511-110-4 (pdf)

Vladimir Bukovskij

Moskevský proces

Díl první
NA VÝCHODĚ

*Judea, ta kolem halasila
a o mrtvých už radši nevěděla*

Alexandr Galič

Kapitola první

Podivná válka

1. K čemu by to bylo?

Mám na stole hromadu lejster, nějaké tři tisíce stránek s označením „přísně tajné“, „zvláštní složka“, „zvlášť důležité“ nebo „jen osobně“. Na pohled jsou ty papíry všechny stejné – vpravo nahoře je jako na znamení výsměchu heslo „Proletáři, všech zemí, spojte se“ a nalevo upozornění: „Vrátit do čtyřadvaceti hodin na ÚV KSSS (všeobecné oddělení, 1. odbor).“ Někdy je požadavek mírnější a materiál lze vrátit do tří nebo sedmi dnů, vzácněji za dva měsíce. Pod tím je velkými písmeny přes celou stránku: KOMUNISTICKÁ STRANA SOVĚTSKÉHO SVAZU, ÚSTŘEDNÍ VÝBOR. Dál jsou značky, kódy, datum a seznam těch, kdo schválili rozhodnutí, „okružně hlasovali“ tím, že udělali svůj klykák, a těch, kterým bylo rozhodnutí zasláno, aby ho provedli. Ale ani ti, kdo tato usnesení vykonávali, nebývali shledáni hodnými spatřit celý dokument. Dostali „výpis z protokolu“, s jehož obsahem nesměli svět seznámit ani ústně, ani písemně. To připomínal drobný tisk vlevo po okraji stránky:

Pravidla zacházení s výpisy z protokolu sekretariátu ÚV KSSS

1. Kopírovat, pořizovat výpisy z protokolů ÚV KSSS a rovněž se na ně ústně nebo písemně odvolávat v projevech, veřejném tisku nebo jiných veřejných dokumentech

je kategoricky zakázáno. Není dovoleno pořizovat opisy usnesení sekretariátu ÚV nebo se na ně odvolávat v resortních vyhláškách, instrukcích, pokynech a jakýchkoli dalších úředních tiskovinách.

2. S tajnými a přísně tajnými usneseními (výpisy z protokolů) sekretariátu ÚV KSSS, zaslányými stranickým výborům, ministerstvům, resortním úřadům a dalším organizacím se seznamují pouze osoby mající bezprostřední vztah k provádění příslušného usnesení.

Soudruzi, kteří se seznámili s výpisy z protokolů sekretariátu ÚV, nejsou oprávněni jejich obsah rozšiřovat.

Schváleno usnesením ÚV KSSS ze 17. června 1976, č. j. 12 – p. 4s

Tak vládla KSSS – tajně, aniž zanechávala stopy a často ani svědky, a počítající se staletími jako Třetí říše. I jejich cíle byly podobné. Na rozdíl od Říše jich ovšem strana takřka dosáhla, avšak došlo k něčemu, co ani Marx, ani Lenin, ani převážná většina lidí na Zemi nepředvíдали. Ty dokumenty nebyly adresovány mně, s jejich prováděním, alespoň bezprostředně, nemám nic společného a vracet je „na všeobecné oddělení, 1. odbor“ nemám v úmyslu. Za nestoudného využití cizích privilegií si prohlížím podpisy Brežněva, Černěnka, Andropova, Gorbačova, Ustinova, Gromyka a Ponomarjova, čtu si jejich rukopisné poznámky na okrajích a hlubokomyslná rozhodnutí týkající se absolutně všeho na světě, od zatýkání a vypovídání nepohodlných osob po financování mezinárodního terorismu, od dezinformačních kampaní po přípravu agrese proti sousedním zemím. Zde v těchto lejtrech lze nalézt všechny počátky i konce tragédií našeho krvavého století, nebo přesněji řečeno jeho posledních třiceti let. Stálo mě velké úsilí je opatřit, na jejich pořízení padl více než rok práce. Možná by mnoho z nich nikdo ještě dlouhé roky nebo vůbec nikdy nespatriil, nebýt mého snažení. Usnesení ÚV KSSS ze 17. června 1976, č. j. 12 – p. 4s pro ně mystickým způsobem nadále platí, neboť nikdo se neodhodlává ta tajemství šířit.

Před nějakými třemi nebo čtyřmi lety bych za kterékoli z těchto lejster dostal stovky tisíc dolarů. Dnes je zdarma nabízím nejvlivnějším novinám a časopisům světa, ale nikdo je nechce vydat. Redaktoři unaveně krčí rameny: „Proč? K čemu by to bylo?“

Stejně jako ten nešťastný sovětský člověk ze staré anekdoty, který hledal odborníka zároveň na oční i ušní choroby, poněvadž neustále něco slyšel a viděl něco jiného, přestávám věřit svým očím, svým ušima i své paměti. Po nocích mívám zlé sny. Rozhodní mladí muži s pravidelnými rysy mě pronásledují po celém světě a požadují, abych neprodleně vrátil dokumenty na všeobecné oddělení, 1. odbor.

Vskutku, uběhly už více než tři dny, a dokonce více než dva měsíce od doby, co se mi dostaly do rukou, a já stále nepřišel na to, co s nimi. Jak se dá odlišit zlý sen od reality? Vždyť před pouhými několika lety se vše napsané v oněch lejstrech popíralo v lepším případě jako antikomunistická paranoia a v horším jako pomluva. Kdokoli z nás, kdo se v těch nepřilíh vzdálených letech odhodlal hovořit o „ruce Moskvy“, byl okamžitě vystaven štvanci, byl obviňován „z mccarthismu“ a stal se páriou. Dokonce i ti, kteří měli tendenci nám uvěřit, rozhazovali rukama: Vždyť jsou to jen dohady, domněnky, ale důkazy žádné. Tady ovšem ty důkazy jsou, se všemi podpisy a čísly, nyní přístupné analýze, odbornému posouzení a diskusi. Tu máte, berte, ověřujte, tiskněte! A jako odpověď slyším: „Proč? K čemu by to bylo?“

Jak už to tak bývá, vznikly celé teorie k vysvětlení této záhady. „Lidé jsou unaveni z napětí ‚studené války‘,“ říkají mi jedni. „Už o tom nechtějí slyšet. Chtějí prostě žít, pracovat, odpočívat a na celý ten zlý sen zapomenout.“ „Na trhu se naráz objevilo příliš mnoho komunistických tajemství,“ tvrdí druzí. „Je třeba počkat, až se z toho stane historie. Teď je to ještě politika,“ vysvětlují třetí. Nevím, mě tyhle teorie nepřesvědčují. V takovém pětáctyřicátém roce nebyli jistě lidé nacismem unaveni o nic méně, ale v nejmenším to nezabránilo přívalu knih, článků nebo filmů. Naopak, vznikl celý průmysl antifašistických děl, což je naprosto pochopitelné, neboť potřeba vyznat se ve své nedávné historii je daleko akutnější než nutnost orientace v dějinách vzdálených.

Lidé potřebují pochopit smysl událostí, jejichž účastníky se museli stát, zhodnotit odůvodněnost svých obětí a snah a vyvodit závěry jako poučení pro potomky. Je to jednak pokus zabránit opakování minulých chyb a jednak také svým způsobem skupinová terapie, pomáhající zhojit rány prožitého.

Je fakt, že odhalování pravdy o nedávných událostech je proces vždy bolestivý, nabývající často skandální povahy, neboť účinkující včerejšího dramatu jsou obvykle dosud naživu a někdy nadále hrají významnou úlohu v životě své země, ale copak někdy takovéhle důvody zadržely tisk? Naopak, politický skandál, pro někoho smrtící, je pro média pouhou potravou jako had pro mangustu. Proč se tedy naše mangusta začala náhle chovat tak opatrně?

Vskutku, mám tady před sebou dokument o člověku, se kterým jsem se nikdy nesetkal a o němž jsem nikdy nic neslyšel, ale který, jak zjišťuji, je dobře znám i ve své vlasti, i ve světové politice. A víc než to, docela dobře se mohl stát dalším v řadě finských prezidentů. Narazil jsem na tento doklad naprostou náhodou a byl jsem připraven obrátit stránku a postupovat dál, protože ani ten člověk, ani Finsko mě nezajímali, a to tím spíše, že ani sám dokument neobsahoval nic senzačního. Nazýval se zcela prozaicky:

O opatřeních v souvislosti s padesátinami předsedy sociálně demokratické strany Finska K. Sorsy.

A ani rozhodnutí sekretariátu ÚV z 16. listopadu 1980 neobsahovalo nic zajímavého – sovětský velvyslanec v Helsinkách dostal pokyn navštívit K. Sorsu, poblahopřát mu k padesátým narozeninám a zároveň mu jménem ÚV KSSS předat pamětní dárek. Možná právě proto jsem tohle lejtstro v archivu ÚV KSSS získal tak lehko, bez zvláštního úsilí a tahanic, že se zdálo naprosto nevinné. Pak je ale záhada, proč dokument nese označení „přísně tajné“. Začal jsem se zajímat, proč by mělo být rozhodnutí poblahopřát vedoucímu představiteli největší strany sousední neutrální země obestřeno takovým tajemstvím.

Začal jsem dolovat hlouběji a usilovat o získání doplňujících dokumentů k tomuto rozhodnutí ÚV, vždyť každé usnesení se u nich při-

jímalo na základě nějakých referátů a doporučení. Jen tak se u nich nedělalo nic. A opravdu, po dlouhém úsilí a vychytralých fintách – co mě to stálo, to teď nebudu popisovat – jsem ony materiály přece jen získal, tedy přesněji řečeno dostal jsem se k hlášení mezinárodního oddělení ÚV, které mě zajímalo. Tady je v plném znění.

**Předseda sociálně demokratické strany Finska (SDSF) do-
vrší 21. prosince 1980 padesát let.**

**Ve své stranické, ale také státnické (ve funkcích minis-
terského předsedy, ministra zahraničních věcí a předsedy
parlamentního výboru pro zahraniční záležitosti) čin-
nosti Sorsa důsledně zaujímá přátelská stanoviska vůči
SSSR a KSSS, napomáhá úspěšnému rozvoji sovětsko-fin-
ských vztahů a zajišťuje stabilní kontakty SDSF s naší
stranou. Na mezinárodní scéně, především v Socialistické
internacionále, s námi Sorsa úzce spolupracuje a působí
ve prospěch uvolňování napětí, omezení závodů ve zbro-
jení a odzbrojení.**

**S ohledem na uvedené a rovněž na skutečnost, že Sorsa,
který byl na posledním kongresu Socialistické internaci-
onály zvolen jedním z jejích místopředsedů, bude v bu-
doucnosti koordinovat činnost této organizace v otázkách
uvolňování a odzbrojení, jakož i její kontakty s jinými
politickými silami, bychom pokládali za účelné pověřit
sovětského velvyslance ve Finsku, aby jménem ÚV KSSS
Sorsovi ústní formou poblahopřál k padesátinám a ode-
vzdal mu pamětní dar.**

Jak vidíte, je to informace významná a pro Finsko senzační. Zjiš-
tujeme, že člověk, který v roce 1992 kandidoval na funkci finské-
ho prezidenta, mnoho let „úzce spolupracoval“ s Moskvou v tak
choulostivých otázkách, jako je odzbrojení a uvolňování napětí.
A povšimněte si, že to bylo v roce 1980, kdy Sovětský svaz právě
vtrhl do Afghánistánu a mezinárodní společenství se ho pokou-
šelo na světovém kolbišti izolovat a donutit ho zastavit agresi proti
sousední neutrální zemi, jakou bylo i Finsko.

A více než to – nejenže „úzce spolupracoval“ s nepřítelem své země, v níž byl premiérem, ministrem zahraničí a šéfem největší politické strany, ale byl také s největší pravděpodobností „člověkem Moskvy“ ve vedení Socialistické internacionály, kde měl jakožto místopředseda obrovský vliv. Připomeňme si ono období, to poslední vzednutí „studené války“ – v ulicích evropských hlavních měst bouří masové demonstrace pacifistů protestujících proti plánům NATO rozmístit v Evropě rakety středního doletu. Středobodem kampaně jsou evropští socialisté a sociální demokraté, z nichž mnozí jsou ve svých zemích u moci nebo přinejmenším tvoří hlavní opoziční sílu, a středobodem tohoto středobodu je K. Sorsa, který koordinuje činnost Socialistické internacionály v otázkách odzbrojení a uvolňování napětí, přičemž zároveň „úzce spolupracuje“ v týchž otázkách s KSSS – to je síla, není-liž pravda?

Zdálo by se, že je to pro finský tisk v době vrcholící prezidentské volební kampaně objev. A co se stalo? Přes půl roku uplynulo od chvíle, kdy byl dokument nabídnut všem velkým finským listům – a výsledek žádný. Až po půl roce byl materiál díky snahám mých přátel ve finském tisku vydán, pan Sorsa se veřejně omluvil a svou kandidaturu na prezidentskou funkci stáhl.

Nemohu pro to nalézt vysvětlení. Říkají mi, že lidé jsou unaveni „studenou válkou“ a o docela nedávné minulosti nechtějí nic vědět. Copak je ale věcí tisku rozhodovat místo voličů, co mají (nebo nemají) vědět o svém budoucím prezidentovi? Informujte veřejnost a ta už si sama rozhodne, zda jí to je, či není zapotřebí. Vždyť kdyby se jednalo o milostnou pletku nebo drobnou korupci prezidentského kandidáta, zprávy o tom, dokonce i neověřené a ne zcela přesné, by byly na prvních stránkách všech finských novin.

Je poutavé si vzpomenout, že před pouhými několika lety se v jiné neutrální evropské zemi, v Rakousku, rozpoutal grandiózní skandál, když se ukázalo, že kandidát na prezidenta této země nějakých padesát let předtím „úzce spolupracoval“ s nacisty jako pouhý nižší důstojník, a ačkoli vyšlo najevo, že přáním voličů není brát na tuto okolnost zřetel, rakouský tisk považoval za nutné o ní psát do všech podrobností. Ale co jen Rakousko, protestoval celý

svět, veškerý světový tisk to oznamoval jako událost číslo 1. A co je podivuhodné, nikdo neproněs sakramentální: „Proč? K čemu by to bylo?“

* * *

Jistě, někdo by mohl namítnout, že Finsko je zvláštní případ, vždyť nikoli náhodou vznikl termín „finlandizace“. Jednoduše řečeno, s Moskvou „úzce spolupracovala“ celá země. Pro ně to není zločin, a dokonce ani senzace. A vskutku. Co se dá očekávat od malé neutrální země nucené žít v sousedství velkého bratra? Jenže v sousedství bylo přece i Norsko a nefinlandizovalo se. Tady nejde o zeměpis. I sám termín, jak víme, nevznikl ve Finsku, ale v západním Německu, zemi vůbec ne neutrální, kterou se Západ na rozdíl od Finska zavázal bránit, ale v níž se onen proces rozvíjel velice bouřlivě.

A přitom se ani v Německu, při veškeré ochotě otevírat archivy Stasi, neodhodlali soudit Ericha Honeckera. Zřejmě se obávali, že splní svou hrozbu a odvypráví hromadu poutavých historek. Nikdo nemá žádné zvláštní nutkání pečlivěji se přehrabat ve zdrojích „východní politiky“, nově ji promyslet a novým způsobem pohlédnout na činitele jako Willy Brandt a Egon Bahr. A podívat se je na co. Třeba mně na stole leží referát předsedy KGB J. Andropova z 9. září 1969 adresovaný ÚV KSSS:

Výbor státní bezpečnosti hlásí schůzku informačního zdroje KGB s ředitelem koncernu Krupp hrabětem Zedtwitzem von Arnim, která se na žádost jmenovaného konala v květnu t. r. v Nizozemí.

Zedtwitz je důvěrníkem známého činitele sociálně demokratické strany Německa Bahra, který se zabývá otázkami plánování, koordinace a zpracovávání klíčových problémů zahraniční politiky NSR. Zedtwitz prohlásil, že se na informační zdroj obrátil na přímou Bahrovu žádost, a počítá s tím, že obsah rozhovoru bude sdělen sovětským vedoucím činitelům. Dále s odvoláním na Bahra sdělil následující:

Nejrozumněji uvažující funkcionáři SPD dospěli k závěru, že je třeba hledat jiné cesty „východní politiky“, a chtěli by vytvořit přímé a spolehlivé spojovací kanály s Moskvou.

V souvislosti s tím by Bahr pokládal za žádoucí vykonat sérii neoficiálních jednání se zástupci SSSR, která by nekladla na obě strany závazky v případě, že nebude dosaženo pozitivního výsledku.

Podle Zedtwitzových slov existují v průmyslových kruzích NSR síly připravené napomoci normalizaci vztahů se Sovětským svazem, avšak jejich možnosti jsou omezené, neboť ekonomické vazby NSR a SSSR se nalézají v „embryonálním stavu“.

Podle Zedtwitzova názoru Sovětský svaz nedostatečně využívá páky zahraničního obchodu k dosahování zahraničně politických cílů, ačkoli by už nyní bylo možné domoci se opatření, jež by vyloučila účast německých odborníků na čínském raketovém a nukleárním programu, a rovněž podniknout akce proti koketování západoněmeckých politiků s Maem.

Podle informací, jež jsou k dispozici, podniká i vedení druhé vládnoucí strany v NSR, CSU, pokusy navázat neoficiální kontakt s představitelem sovětské strany a prohlašuje, že je ochotno provést „široký rozhovor, který by oběma stranám mnohé vysvětlil“.

Rozbor získaných materiálů svědčí o tom, že dvě nejvýznamnější a vzájemně si konkurující strany NSR se obávají, že se jejich politický protivník chopí v otázce urovnání vztahů se Sovětským svazem iniciativy, a jsou připraveny na neoficiální úrovni, bez zveřejnění v tisku, vést jednání, která by v budoucnosti mohla napomoci k upevnění jejich pozice a prestiže.

V této situaci pokládá Výbor státní bezpečnosti za možné pokračovat v neoficiálních kontaktech s vedoucími činiteli obou stran. Během rozvíjení těchto kontaktů by bylo účelné pokusit se s využitím našich zahraničně ob-

chodních možností uplatnit výhodný vliv na zahraniční politiku NSR a rovněž zorganizovat získávání informací o stanoviscích a plánech bonnských vedoucích činitelů. Žádáme o souhlas.

Je to dokument ne prostě zajímavý, nýbrž historický. Tak začínala proslulá „*ostpolitik*“, která se později stala politikou „*détente*“, sovětsky „uvolnění“, nejostudnější stránky dějin „studené války“. Německu v té době nic nehrozilo, nic podstatného onou politikou nezískalo, ale vztahy mezi Východem a Západem byly na dlouhou dobu nakaženy virem kapitulantství. Byl to obrat, v jehož důsledku byl západní svět namísto svorného kladení odporu komunismu z konce čtyřicátých a začátku padesátých let nucen v lepším případě plýtvat silami na neplodný boj s tímto kapitulantstvím a v horším ustupovat, aby si uchoval jednotu. Onen dokument v podstatě určil světovou politiku posledních pětadvaceti let, ale žádné velké německé noviny neprojevíly přání ho zveřejnit. Až o tři roky později si z něho naškubal citáty *Spiegel* (aniž mě požádal o svolení nebo uvedl zdroj). A reakce nebyla žádná. Úplná lhovost. Copak to skutečně nikoho nezajímá? Copak teď, když se komunismus zhroutil, nepociťujeme ani přání, ani povinnost vyznat se v okolnostech, za nichž byla tato politika „otevřeného uvolňování“ vnucena světu, v motivech jejich tvůrců, německých sociálních demokratů, zhodnotit škodu způsobenou kolektivní obraně NATO a koneckonců i újmu, již na národy východní Evropy a SSSR uvalila politika, která prodloužila život komunistických režimů nejméně o nějakých deset let? A i sami sociální demokraté, copak nepociťují potřebu svou „východní politiku“ poctivě vyhodnotit?

Architekti „*ostpolitik*“ naopak dnes platí za hrdiny a tvrdí, že krach komunismu na Východě nastal díky jejich „rafinované“ hře s Moskvou. Není to nestoudnost? Takhle se i Chamberlain mohl v pětačtyřicátém roce prohlásit za vítěze, vždyť mír s Německem přece jen nastal.

A konečně je tu i příklad jiné země, Japonska, které se po celá poválečná desetiletí nacházelo pod ochranou amerického „nukleárního deštníku“. Japonští socialisté však přitom dostávali ne-

legální finanční pomoc z Moskvy prostřednictvím společností a družstev, jež měli pod kontrolou a které byly v dokumentech ÚV taktně označovány za „firmy přátel“. Zdálo by se, že největší opoziční strana s velkým počtem míst v parlamentu a hodně rozsáhlou společenskou základnou si mohla zajistit finanční nezávislost. Jenže kdepak, v roce 1967 se zapletli do dluhů – kolem osmi set milionů jenů – utíkali požádat o pomoc ideologického souseda, sfoukli nějaké neprůhledné obchůdky se dřevem a textilem a zachutnalo jim to. V sedmdesátých letech už dostávali z Moskvy peníze i na konání svých volebních kampaní. Není obtížné si domyslet, co by se s Japonskem stalo, kdyby v dotyčných volbách zvítězili. Vznikl by nejspíš termín „japanizace“. Co je ale podivuhodné – podle japonských zákonů je to trestný čin, avšak dokumenty nezaujaly ani tamní tisk, ani tamní státní návladní. Kdyby se jednalo o získání peněz od vlastních japonských podnikatelů, to by bylo něco jiného... A víc než to – na podzim 1994 udělaly noviny *New York Times* svým čtenářům radost senzačním odhalením, že CIA v padesátých letech poskytovala finanční pomoc liberální straně Japonska, aby ji podpořila v boji s rostoucím komunistickým vlivem. To je tedy senzace! Americký čtenář má být čím pobouřen. Ale dokumenty o sovětské pomoci japonským socialistům, které jsem ihned nabídl, si zájem listu nezískaly. Tohle pro *New York Times* senzace není.

A tak to jde zemi od země, dokument od dokumentu. Jedni o tom nechtějí vědět proto, že už je to minulost, jiní proto, že to ještě minulost není. Dřív se to vědět báli, jelikož komunismus byl příliš silný; teď je zase příliš slabý, a tudíž to není potřeba vědět. Jednou je informací příliš mnoho, jindy příliš málo. Tisíc a jeden důvod, jeden trapnější než druhý, ale výsledek je pořád stejný. Na pohled seriózní a čestní lidé upadají do rozpaků, spiklenecky na mě mrkají a říkají mi: „Tohle je bohužel málo. To kdybyste ještě našel takový a onaký papírek...“ Jako bych z nikomu neznámého důvodu byl jediný člověk na světě, který na tom má životní zájem, a proto je také povinen po tom pátrat a něco dokazovat. Jako bych je vybízeli, abychom dělali něco nepatřičného, ne zcela slušného, a oni jsou rádi, že našli příhodnou záminku k odmít-

nutí. Kdyby šlo o minulost padesát let starou, nemusel bych nic dokazovat a nikoho přemlouvat. No ovšem! Odhalit pomahače nacistických zločinů je věc svatá. Pro každého je to záležitost svědomí, ale bože chraň ukázat prstem na komunistu (o jeho pomahači vůbec nemluvě). To je nepřístojné, to je „hon na čarodějnice“. Ohromující pokrytectví! Jak, kdy si Západ nechal vnutit tuhle pokřivenou morálku? Jakým fíglem se lidstvu daří žít tolik desítek let s rozdvojeným svědomím?

Vždyť nadále, aniž bychom se příliš zatěžovali úvahami o humanitě, honíme v pralesích Latinské Ameriky senilní starce, kteří své zlotřilosti spáchali před padesáti lety. Jsou to vrahové, nelze jim odpustit. Hrdě jeden druhému říkáme: „To se nesmí opakovat! Nikdy víc!“ Oči nám vlhnou ušlechtilou slzou. Ale soudit Honeckera, na jehož rozkaz se zabíjeli lidé docela nedávno – probůh, jak by to bylo možné? Vždyť je to nehumánní, takový starý a nemocný člověk... A tak ho necháme běžet do latinsko-amerických pralesů, aby tam zemřel ve své posteli.

Taková je to celosvětová finlandizace.

2. Tvrdá měna

Snad ani není třeba říkat, že se v důsledku našeho bezmyšlenkovitého doublethinku západní komunisté už dávno proměnili v privilegovanou skupinu, něco jako posvátné krávy. Vše je jim dovoleno, předem se jim odpouští jakákoli nízkost, jakýkoli zločin, za který by běžný člověk zaplatil roky vězení. Například prostě existovali za sovětské peníze, ačkoli před pouhými několika lety se to kategoricky popíralo a mluvit o tom veřejně se „nenosilo“. Teď jsou k mání dokumenty i podepsané kvitance a všechny podrobnosti dodávání peněz prostřednictvím KGB jsou detailně popsány v ruských novinách, ale v západním tisku dál platí nevyřčený zákaz tohoto tématu. Přesněji řečeno ne zákaz, ale spíše jakési tabu podobné cedulce: „U nás se nekouří.“ Ať někdo zkusí uhodnout, kdo u vás nekouří a proč, kdo o tom rozhodl a koho jste se ptali. Jaképak utajené politbyro dospělo „okružním hlasováním“ k tomuhle rozhodnutí?

Záhada, není-liž pravda? Mám přece na mysli nikoli časy Komininterny, o kterých je už tolik a dobře napsáno a četba na toto téma možná už lidi opravdu otravuje. Mluvím o našich časech. Ti, kdož se té „činnosti“ zúčastnili, jsou dosud naživu a měli by za své činy nést odpovědnost. Vždyť i v zemích, kde získávání peněz na politickou činnost ze zahraničí samo o sobě není trestným činem, by rozhodně nemělo uniknout pozornosti, když je někdo obdržel skrytě a mimo dosah daňového zákonodárství. Za to skončil ve vězení i Al Capone a ani nad viceprezidentem USA Spiro Agnewem se nikdo neslitoval.

V žádné zemi světa se však nekoná ani vyšetřování finanční činnosti místních komunistů a přitom se jedná přinejmenším o systematické podvody kolosálních rozměrů.

Když se Moskva v roce 1969 rozhodla vnést do tohoto konání pořádek, vytvořila zvláštní Mezinárodní fond pomoci levicovým dělnickým organizacím, do něhož se každoročně alokovala celková částka 16,55 milionu dolarů. Největším dárcem byla pochopitelně Moskva, na niž připadalo 14 milionů, ale podle svých možností přispívali i východoevropští bratři – Čechoslováci, Rumuni, Poláci a Maďaři po půl milionu od každé strany, Bulhaři 350 tisíc a východní Němci 200 tisíc. Z třiceti čtyř příjemců byly v onom roce největší italská komunistická strana (3,7 milionu pouze na první pololetí), francouzská komunistická strana (2 miliony), Komunistická strana USA (1 milion) a nejmenší Fronta pro osvobození Mosambiku (10 tisíc) a předseda Komunistické strany Cejlonu soudruh Vikramasithke (6 tisíc). A tak to pokračovalo až do roku 1991, jen s tím rozdílem, že počet příjemců do roku řekněme 1981 vzrostl na 58 a podíl například komunistické strany USA na 2 miliony. Do roku 1990, posledního v jeho existenci, dosáhl fond částky 22 milionů dolarů a počet příjemců 73 „komunistic-kých, dělnických a revolučně demokratických stran a organizací“.

Podle toho se příslušně zvětšoval i sovětský příspěvatelský podíl. Na počátku osmdesátých let už činil 15,5 milionu dolarů, v šestaosmdesátém 17 milionů, v sedmaosmdesátém 17,5 milionu a v devadesátém celých 22 milionů. Podle toho, jak se rozvíjela krize komunismu, totiž východoevropští bratříčci jeden za dru-

hým přestávali platit a přenechávali vyrovnávání revolučních účtů staršímu bratrovi. Je nad čím se rozčítit!

Mezinárodní fond pomoci levicovým dělnickým organizacím se po mnoho let vytvářel z dobrovolných příspěvků KSSS a řady dalších komunistických stran socialistických zemí. Od konce sedmdesátých let však polští a rumunští a od roku 1987 maďarští soudruzi s poukazem na valutové finanční komplikace svou účast ve fondu zastavili. V letech 1988 a 1989 se vložení očekávaných příspěvků bez vysvětlení vyhnuly i Jednotná socialistická strana Německa, Komunistická strana Československa a bulharská komunistická strana a fond byl v plném objemu vytvořen z prostředků uvolněných KSSS. Podílové příspěvky tří jmenovaných stran činily v roce 1987 2,3 milionu dolarů, tj. kolem 13 % z celkového rozsahu prostředků do něho vložených, hlásil na ÚV znepokojený vedoucí mezinárodního oddělení V. Falin 5. prosince 1989. Strany, které během dlouhého období dostávají z fondu určité částky, tuto formu internacionální solidarity vysoce oceňují a domnívají se, že ji žádnými jinými druhy pomoci nelze nahradit. Od většiny těchto stran k současnému okamžiku dorazily náležitě motivované žádosti o poskytnutí pomoci v roce 1990, od některých o její podstatné zvýšení.

Jiný, neméně tíživý problém spočíval v tom, že dolar neustále klesal a snižoval tak hodnotu oné „formy internacionální solidarity“. Ti zatracení kapitalisté ne a ne zvládnout svou inflaci! Zpropadená věc – na jedné straně je jediným cílem veškeré práce právě oslabování kapitalismu a na druhé jeho slabostí sami trpí. Co s tím? Východisko se ovšem našlo. Tehdejší šéf mezinárodního oddělení ÚV Anatolij Dobrynin (právě ten, který si v době, kdy byl velvyslancem SSSR v USA, získal v amerických liberálních kruzích slávu prozápadního osvíceného činitele, s nímž se dá „dělat byznys“) prostě navrhl převést veškeré účetnictví a platby na spolehlivější měnu, devizový rubl. Tak to také udělali a sovět-

ský příspěvek stanovili na 13,5 milionu devizových rublů jak pro probíhající, tak pro následující rok, kdy svého osvětleného kolegu měl ve funkci vedoucího mezinárodního oddělení vystřídat neméně „prozápadni“ Valentin Falin. Nakonec však obavy o dolar ustoupily do pozadí, východoevropští bratříčkové se rozběhli na všechny strany a na poslední, devadesátý rok uvolnila Státní banka SSSR celých 22 milionů v zelených papírcích. Jak vidíme, dlouhodobý pobyt v hlavních západních městech neochlazoval jejich revoluční zanícení a blížící se krach impéria neoslaboval internacionální solidaritu. To je ještě pozoruhodnější, když vezmeme v úvahu, že rozhodnutí ve všech případech schvalovalo politbyro v čele s nejprozápadnějším, nejliberálnějším a nejpragmatičtějším generálním tajemníkem ÚV, s jakým Západ kdy „dělal byznys“. Jediné, oč se tihle „liberálové“ pokusili, bylo zamést stopy, neboť se obávali, aby jejich nelegální export valut do sousedních zemí náhodou nevyšel najevo a nepodkopal víru Západu v *glasnosť* a *perestrojku*.

To už se hlavní starostí kremelských „reformátorů“ stalo získávání západních úvěrů a příliš mnoho řečí, kam ty peníze jdou, nemohlo rozkvětu byznysu napomoci, a tak se vynasnažili přímé pašování valut nahradit vytříbenějšími způsoby, financováním přes „firmy přátel“. Návrh projednávalo politbyro, studovalo ho mezinárodní oddělení, byl diskutován s klienty, ale odmítnut. Jak referoval v ÚV na toto téma Anatolij Dobrynin:

Možnost přesunout pomoc do kanálů obchodních vztahů s firmami, jež mají pod kontrolou bratrské strany, je v současné době použitelná fakticky pro mimořádně omezený počet stran.

Mnohé komunistickými stranami kontrolované firmy jsou ekonomicky slabé, mají omezené styky a možnosti obchodu a jsou mezi nimi i ztrátové. Firmy pouze některých bratrských stran – francouzské, řecké, kyperské nebo portugalské – jsou schopny s citelnou výhodou pro sebe rozvíjet spolupráci se sovětskými organizacemi zahraničního obchodu. Procentuální podíl z tržby, odvádě-

ný firmami do rozpočtu strany, je obvykle zcela nevelký – 1–5 % ze zisku nebo uzavřených smluv.

Finanční činnost komunistickými stranami ovládaných nebo vlastněných firem a podniků je pod tuhou kontrolou daňových a finančních orgánů příslušných zemí. Více či méně značné odvody těchto podniků do stranické pokladny se mohou stát předmětem neustálých spekulací buržoazních hromadných sdělovacích prostředků. Spodruzi z bratrských stran, aniž by zásadně popírali možnost získávání pomoci kanály obchodních organizací, pokládají „tuto cestu za méně konspirativní a skrývající v sobě mnoho nebezpečí“. (G. Plissonnier, KSF)

Strany, které po dlouhé období pravidelně dostávají podporu z Mezinárodního fondu pomoci levicovým dělnickým organizacím, počítají se zachováním této formy solidarity s nimi. Pro některé z nich, především ilegální, je pomoc z fondu jediným zdrojem financování jejich činnosti, pro jiné velmi významnou složkou výdajů na potřeby organizační, ideologické i politické práce (mj. vydávání a kolportáž novin a dalších tiskovin).

Zastavení plateb z fondu by se pro většinu přijímajících stran stalo nenahraditelnou ztrátou, která by se nevyhnutelně nanejvýš negativně projevila na celé jejich činnosti. Dokonce i strany disponující vlastními podniky, obchodními a zprostředkovatelskými firmami by se v případě zastavení plateb z Mezinárodního fondu ocitly tváří v tvář nutnosti omezit přinejmenším některé významné formy práce, což by vedlo ke snížení jejich politické váhy a vlivu a zmenšení možnosti jejich působení na společenské a politické procesy, které v jejich zemích probíhají.

V současné době nejsou ani bratrské strany, ani sovětské podniky zahraničního obchodu připraveny k převodu poskytování finanční pomoci do zahraničně obchodních kanálů. Pro většinu stran je to prostě nepřijatelné vzhledem k tomu, že podniky a obchodní firmy nemají. Získávat finanční pomoc však strany potřebují jako nikdy.